فصلنامه اعتیاد پژوهی سوءمصرف مواد، سال دوازدهم، شماره چهل و ششم، تابستان ۱۳۹۷
Quarterly Journal of Research on Addiction, Vol. 12, No. 46, Summer 2018

مقاله پژوهشی
Research Article

رفتار دانشی شهروندی: نقش یادگیری صلاحیت های رفتار دانشی شهروندان در اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر

ایرج سلطانی[۱]، محمدحسین مشرف جوادی[۲]، علیرضا برازی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۲۰

چکیده

هدف: مقاله حاضر با هدف سنجش سطح بلوغ رفتار دانشی شهروندان شهر اصفهان در فرایند اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر تهیه شده است. **روش:** این تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی است. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه (محقق ساخته) استفاده شده است. برای تهیه پرسشنامه دیدگاهها و نظریات موجود مورد بررسی قرار گرفت، کلیه ابعاد، مولفه ها و شاخص های مورد نظر استخراج و با استفاده از تکنیک دلفی چک لیست های اولیه تهیه و برای نظرخواهی در مورد درجه تناسب و اهمیت شاخص ها، میان خبرگان توزیع شد. پس از جرح و تعدیل و تعیین اعتبار محتوا و پایایی با استفاده از تکنیک اعتبار سازه و رویکرد تحلیل عاملی، نتیجه در قالب پرسشنامه نهایی تهیه و مورد استفاده قرار گرفت. جامعه آماری شامل اساتید و کارکنان دانشگاهها و مراکز آموزشی، پژوهشی شهر اصفهان بود. از میان آنها تعداد ۳۷۹ نفر به عنوان نمونه آماری به روش تصادفی ساده- با توجه به معیارهای ورود به پژوهش- انتخاب شدند.. اطلاعات بدست آمده با استفاده از روش های تحلیل عاملی و مدل یابی معادلات ساختاری مورد تحلیل قرار گرفت. **یافته ها:** بر اساس یافته های تحقیق سلامت و بهداشت فردی، کار آفرینی، مهارت فردی به ترتیب به عنوان ۳ اولویت مولفه های رفتار دانشی شهروندان گزارش شد و از میان ۱۳۵ شاخص رفتاری، آگاهی از شاخص های سلامت اجتماعی ، محیط زندگی سالم ، سلامت عاطفی، سلامت شغلی به عنوان اولویت های کلیدی شاخص رفتار دانشی شهروندان شهر اصفهان در بعد سرمایه انسانی(فردی) و مشارکت اجتماعی و مشارکت در انتقال میراث دانش شهری ، استفاده از توانایی ها و شایستگی های دیگران ، آگاهی از عوامل مربوط به رفاه اجتماعی ، آگاهی از سرویس های توسعه شبکه های اجتماعی(سمن ها و ...)، شناخت عوامل گرایش به اعتیاد و سایر آسیب های اجتماعی، به عنوان پنج اولویت کلیدی شاخص رفتار دانشی شهروندان شهر اصفهان در بعد سرمایه انسانی(جمعی) گزارش شد. **نتیجه گیری:** یافته‌های تحقیق نشان داد شهروندان شهر اصفهان در سطح دوم بلوغ رفتار دانشی شهروندی قرار دارند.

کلید واژه‌ها: شهروند دانشی، رفتار دانشی، اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر

۱. استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان، اصفهان، ایران
۲. استادیار گروه مدیریت، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
۳. نویسنده مسئول: دانشجوی دکترای مدیریت منابع انسانی، پژوهشگاه شاخص‌پژوه، تهران، ایران، پست الکترونیک: abarazi@yahoo.com

مقدمه

اعتیاد یکی از مهمترین مشکلات اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی است که عوارض ناشی از آن تهدیدی جدی برای جامعه بشری محسوب شده و موجب رکود اجتماعی در زمینه‌های مختلف را فراهم ساخته است. حل مشکلات ناشی از اعتیاد، نیازمند تغییر در شیوه‌های تفکر سیستمی است چرا که شیوه‌های پیشین اندیشیدن به این مسئله دیگر جواب‌گو نخواهد بود و چه بسا نوع نگاه گذشته نگر به این مسئله، پیچیدگی آن‌را دو چندان خواهد کرد. در عصر کنونی به نظر می‌رسد، یکی از اثربخش‌ترین راه‌های پرداختن به مسائل و مشکلات پیش رو، داشتن نگاه و رویکرد دانش محور به حل‌مسائل است. رویکردی نوین که هر چند ریشه در تفکرات و ادبیات کهن داشته اما در دهه‌های اخیر در مفاهیم توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و ... مورد توجه قرار گرفته و موجبات پیدایش مفاهیمی همچون شهر دانش محور، دالان‌های دانشی، شهروند دانشی و رفتار دانشی و ... شده است.

رفتار دانشی شهروندان[1] یکی از مفاهیم توسعه دانش شهری است که اخیرا مورد توجه جدی برخی از صاحب‌نظران حوزه‌های علوم اجتماعی و توسعه شهری قرار گرفته است. اگر شهروندان یک شهر، دانش محور باشند، می‌توانند در اقتصاد جهانی رقابت کنند (ارگازاکیس و ساراس[2]، ۲۰۰۴). به واسطه بهبود و رشد عملکرد آنان به عنوان عضوی از اجتماع، همبستگی اجتماعی افزایش یافته (گونزالس، ویلهلمی، کاوازوس و مارتینز[3]، ۲۰۱۲) و نرخ و شیوع جرم نیز کاهش می‌یابد و توزیع درآمد در اجتماع نیز بهبود خواهد یافت (گارسیا و مارتینز[4]، ۲۰۱۵). بدون شک رابطه گسترده‌ای بین شهروند و شهر وجود دارد و می‌توان اذعان نمود که بین توسعه شهر و سرمایه انسانی نیز رابطه قوی‌تری وجود دارد. تحقق رشد و توسعه بدون توجه به توسعه دانشی شهروندان به عنوان سرمایه‌های انسانی شهر امکان‌پذیر نخواهد بود. چرا که رفتار دانشی شهروندان، نیروی محرکه حرکت ماشین اجتماعی شهر بوده و به عنوان رفتار مطلوب یک شهروند تلقی می‌گردد. رفتار

1. Citizens' Knowledge Behavior
2. Ergazakis, & Psarras
3. Gonzales, Wilhelmy, Cavazos, & Martinez
4. Garcia and Martinez

دانشی شهروندان، مشارکت آنان را در تمامی برنامه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و... شهر فراهم می‌سازد (ساتان[1]، ۲۰۰۸). این رفتارها در واقع رفتارهایی خودانگیخته، همکارانه و حمایتی است و رضایت و خشنودی شهروندان را در مقابل ادای دین آنان به مسئولیت‌های اجتماعی در پی خواهد داشت (مارتینز، ۲۰۰۶). بر این اساس مفهوم "شهروند دانشی" به عنوان یکی از کلیدی ترین مفاهیم در توسعه دانش محور مورد توجه قرار گرفته و به تدریج در ادبیات توسعه دانشی شهر وارد شده است. توجه به این مفهوم بر پایه یک نگاه سیستماتیک از سرمایه اجتماعی- ارتباطی است که ریشه آن منبعث از پژوهش‌های نسل سوم مدیریت دانش است. در مقایسه با نسل‌های پیشین مدیریت دانش، نسل سوم به خاطر سیستماتیک بودن و تجزیه و تحلیل تحولات اجتماعی به طور قابل توجهی برجسته تر است. این نسل مدیریت دانش، آموزش را به عنوان عامل اصلی تشخیص جامعه دانشی از جامعه اطلاعاتی مورد تاکید قرار می‌دهد (گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳).

در تعریف شهروند دانشی، مارتینز (۲۰۰۶) شهروند دانش محور را ابتدا به عنوان یک عامل سازنده و توسعه‌دهنده ارتباط تعریف کرده و آن‌را نوعی از رهبری شهروندان با مجموعه‌ای از مهارت‌های برجسته می‌داند که (در آن) ارزش‌های ایجاد شده مورد تبادل قرار می گیرند، شهروندان قادر به مدیریت دانش خود هستند و به طور همزمان در مدیریت دانش شهر خود مشارکت دارند. ارگازاکیس و ساراس (۲۰۰۴) نیز نوآوری قوی و پویا، اقتصاد پایدار، خدمات آموزشی بهتر، وجود شهروندان دانشی و عواملی از این قبیل را به عنوان سودمندی‌های شهر دانش بنیان موردتوجه قرار می‌دهند. در نظر ساتان (۲۰۰۸) شهروند دانش‌محور به وسیله فرهنگ اشتراک دانش شناخته می‌شود و رضایت‌مندی از مشارکت در آموزش مستمر کلید اصلی این چالش است. اسمیت و مک کین[2] (۲۰۰۳) نیز، رفتار دانشی شهروندان در سه سطح رفتار اشتراک دانش، مدیریت دانش فردی، یادگیری مستمر (مادام العمر) طبقه‌بندی می کنند. هوسپرز[3] (۲۰۰۳) در فهرست مربوط به

1. Sutton
2. Smith. & Mckeen
3. Hospers

ویژگی‌های رفتار شهروندی به اهمیت داشتن یک شهروند دانشی تاکید می کند و بر این باور است که شهروند دانش محور فردی است محقق، دقیق، مقاوم و پیگیر مسیرهای مختلف برای یافتن راه حل‌های مختلف، تا بتواند راه حل مشکلی را بیابد، گزینه‌های مختلفی را در برخورد با یک مسئله ارایه دهد و توانایی خلاقانه‌ای را در جستجوی روش‌های نوین انجام کارها داشته باشد. لانگ ورث[1] (۲۰۰۳) نیاز به توسعه فنون و مهارت‌های رهبری و مدیریت را برای شهروندان دانشی ضروری می‌داند. مارتینز (۲۰۰۶) مواردی همچون "داشتن قابلیت‌های مسئولیت مدنی، تحمل، همبستگی و خود انگیزشی را به عنوان ویژگی‌های اصلی شهروند دانشی مورد توجه قرار می‌دهد و کاریلو (۲۰۰۶) نیز به داشتن دانش و توانایی دیجیتالی شهروندان برای اداره دانش شهر تاکید دارد. پنکو[2] (۲۰۱۱) شهروند دانشی را کسی می‌داند که با فناوری آشناست، استعدادها را می‌شناسد و دارای تحمل و بردباری است. این موضوع در واقع همان چیزی است که فلوریدا[3] (۲۰۰۷) در خصوص توسعه اقتصادی مناطق/ شهر و متاثر از سه عامل مهم یعنی فناوری، استعداد، تحمل و بردباری مورد اشاره قرار داده است. گارسیا و مارتینز (۲۰۱۳)، گونزالس، ویلهلمی، کاوازوس و مارتینز (۲۰۱۲) نیز مشارکت شهروندان را به عنوان یک عامل اساسی در تحولات اجتماعی معرفی نموده‌اند. آن‌ها بر این باورند که چگونه مشارکت شهروندان بر روی تصمیمات حکومتی و توسعه اجتماعی شهر تاثیر می گذارد.

نگاهی اجمالی به پیشینه تحقیق نشان می‌دهد، در راستای ورود به مباحث اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، و اهداف بلند مدت آن به عنوان یک تفکر و اندیشه نوین در رویارویی با آن، ضرورت دارد قبل از تدوین و اجرای برنامه و سیاست‌های مربوط به اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر، در گام اول نسبت به سنجش سطح بلوغ رفتار دانشی شهروندان اقدام و سپس متناسب با هر سطح نسبت به آموزش و یادگیری رفتار دانشی شهروندی به عنوان پیش‌زمینه مشارکت آنان در فعالیت‌های مبارزه با مواد مخدر اقدام نمود. از آنجا که شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه شهری و ویژگی‌های

1. Longworth
2. Penco
3. Florida

شـهر خلاق (عباسـیان و دلیری، ۱۳۹۱) از نظر شـاخص‌های رفتار دانشـی شهروندی (برازی، ۱۳۹۵) در رتبه سـوم، از نظر توسـعه اجتماعی در رتبه دوم (فیروزآبادی، حسـینی و قاسـمی، ۱۳۹۰) از میان ۳۱ اسـتان کشـور برخوردار اسـت در حالی که از نظر سـرمایه اجتماعی در سـطح پایین تری قرار دارد. با عنایت به لزوم مشـارکت شـهروندان در فعالیت‌های پیشـگیری از اعتیـاد، و با توجه به این که شـهر اصـفهان جایگاه متوسـطی در خصـوص مشـارکت شـهروندان در فعالیت‌های پیشـگیرانه برخوردار اسـت و همچنین سهولت دسترسی به جامعه آمـاری مورد مطـالعـه و ...، در این تحقیق شـهر اصـفهان جهت مطالعه انتخاب شـد. این پژوهش بـا مطـالعـه دیـدگـاه‌ها و نظریات موجود در حوزه رفتار دانشـی شـهروندان و تهیه فهرسـت رفتار دانشـی، سـطح بلوغ رفتار دانشـی شـهروندان شـهر اصـفهان مورد بررسـی قرار داده که برخی از ویژگی‌های رفتار دانشـی شـهروندان از دیدگاه محققین در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول۱: ویژگی‌های برجسته شهروند دانشی از دیدگاه محققین

متغیرها	محققین
آگاهی	(هوسپرز، ۲۰۰۳؛ کوری و ویلسون [1]، ۲۰۰۶)، (اسمعیلی، میردامادی و حسینی، ۱۳۹۲؛ ویسی و زرندیان، ۱۳۹۱)، (راصد و همکاران، ۱۳۹۵)
حقوق شهروندی	(اسکولز [2] و همکاران، ۲۰۱۶)، (قوامی‌فر و بیگ، ۱۳۸۷)
ارتباطات	(رمی [3]، ۱۹۸۰؛ گارسیا و مارتینز [4]، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)، (خدارحم، بزی و اسماعیل‌زاده، ۱۳۸۹)
ارزیابی خود	(کاریلو [5]، ۲۰۱۰؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
استفاده از تکنولوژی	(هوسپرز، ۲۰۰۳)، (تقی‌زاده، ذاکری و تقی‌زاده، ۱۳۹۱)
اشتراک دانش	(رمی، ۱۹۸۰؛ ارگازاکیس و ساراس [6]، ۲۰۰۶؛ وان‌ویندن [7] و همکاران، ۲۰۰۷؛ کاریلو، ۲۰۱۰؛ گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز [8]، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵؛ اسکولز و همکاران، ۲۰۱۶)، (قوامی‌فر و بیگ، ۱۳۸۷)
انسجام اجتماعی	(کاریلو، ۲۰۱۰؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)

1. Cory & Wilson
2. Schulz
3. Remy
4. Garcia & Martinez
5. Carrilo
6. Ergazakis & Psarras
7. Van Winden
8. Gonzales &Wilhelmy

جدول ۱: ویژگی‌های برجسته شهروند دانشی از دیدگاه محققین

متغیرها	محققین
بحث و گفتگو (مذاکره)	(گولدبرگ[1]، پاشر[2] و دوایر[3] ساگی، ۲۰۰۶؛ کوری و ویلسون، ۲۰۰۶)
برابری و عدالت	(وان ویندن و همکاران، ۲۰۰۷؛ گونزالس و ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز، ۲۰۱۲)
بهداشت و سلامت	(گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)، (خلیفه، ۱۳۹۰؛ ویسی و زرندیان، ۱۳۹۱)
تحمل‌پذیری	(ارگازاکیس و ساراس، ۲۰۰۶؛ گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز، ۲۰۱۲؛ یاگیت کانلار[4] و سارمین[5]، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
ترغیب علایق	(رمی، ۱۹۸۰)
زبان	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
تفکر انتقادی	(خلیفه، ۱۳۹۰)
تنوع	(وان ویندن و همکاران، ۲۰۰۷؛ یاگیت کانلار و سارمین، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
فضای عمومی	(گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
فعالیت‌های هنری	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
خودانگیزی	(دوایر، پاشر و گولدبرگ، ۲۰۰۶)
سواد اطلاعاتی	(کاریلو، ۲۰۱۰؛ اسکولز و همکاران، ۲۰۱۶)، (قوامی‌فر و بیگ، ۱۳۸۷)
دسترسی به اطلاعات	(رمی، ۱۹۸۰؛ وان‌ویندن و همکاران، ۲۰۰۷؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
دقت	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
شبکه‌سازی	(ارگازاکیس و ساراس، ۲۰۰۶)
عزت نفس	(کاریلو،۲۰۱۰)
فعالیت‌های اختیاری	(گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
قضاوت	(رمی، ۱۹۸۰)
کارآفرینی	(گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
محقق بودن	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
مدیریت خود	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
مسئولیت‌پذیری	(هوسپرز، ۲۰۰۳؛ دوایر، پاشر و گولدبرگ، ۲۰۰۶؛ یاگیت کانلار و سارمین، ۲۰۱۲؛ اسکولزو همکاران، ۲۰۱۶)، (خلیفه، ۱۳۹۰؛ خوارزمی، ربانی و امیرفضلی، ۱۳۹۳؛ نوابخش و ثابتی، ۱۳۹۳)

1. Goldberg
2. Pasher
3. Dvir
4. Yigitcanlar
5. Sarimin

جدول ۱: ویژگی‌های برجسته شهروند دانشی از دیدگاه محققین

متغیرها	محققین
مشارکت اجتماعی	(رمی، ۱۹۸۰؛ ارگازاکیس و ساراس، ۲۰۰۶؛ یاگیت کانلار و سارمین، ۲۰۱۲؛ گونزالس، ویلهلمی،کاوازاس و مارتینز، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵؛ اسکولز و همکاران، ۲۰۱۶)، (صمیمیان و کرکه‌آبادی، ۱۳۹۳)
مقاومت	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
مهارت و خلاقیت	(رمی، ۱۹۸۰؛ هوسپرز، ۲۰۰۳؛ ارگازاکیس و ساراس، ۲۰۰۶؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳؛ اسکولز و همکاران، ۲۰۱۶)، (خلیفه، ۱۳۹۰)، (خوارزمی، ربانی و امیرفضلی، ۱۳۹۳)
همبستگی	(دوایر، پاشر و گولدبرگ، ۲۰۰۶؛ گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز، ۲۰۱۲؛ یاگیت کانلار و سارمین، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
همدلی	(هوسپرز، ۲۰۰۳)
همکاری	(گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳، ۲۰۱۵)
هویت	(اسکولز و همکاران، ۲۰۱۶)
یادگیری مستمر و آموزش	(هوسپرز، ۲۰۰۳؛ گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز، ۲۰۱۲؛ گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۳)، (نوابخش و ثابتی، ۱۳۹۴؛ خوارزمی و ربانی امیرفضلی، ۱۳۹۳؛ صمیمیان و کرکه‌آبادی،۱۳۹۳؛ خدارحم، بزی و اسماعیل‌زاده، ۱۳۸۹)

جهت دستیابی به فهرست ویژگی‌ها و صلاحیت‌های رفتار دانشی شهروندان، ضرورت دارد در گام اول محتوای الگوهای مربوط به صلاحیت‌ها و شایستگی‌های شهروندان دانشی مورد بحث قرار گیرد و سپس فهرست مقدماتی ارائه شود. طبقه‌بندی‌هایی که در ادامه مورد اشاره قرار می‌گیرند مبنای تهیه فهرستی از ویژگی‌های شهروندان در مباحث بعدی این تحقیق است. این طبقه‌بندی‌ها مستقیما از صلاحیت ها و شایستگی‌های شغلی برگرفته شده است. موسسه سنترفر[1] (۲۰۰۵) نوعی از طبقه‌بندی را ارائه می‌دهد که برگرفته از مطالعات یک موسسه مکزیکی بنام موسسه استانداردسازی و گواهی صلاحیت[2] است. در این طبقه‌بندی به بررسی سه نوع شایستگی یا استعداد پرداخته می‌شود. نوع اول شایستگی‌های اصلی یا رفتار اولیه لازم برای هر شغل است. نوع دوم مربوط به شایستگی‌ها و صلاحیت‌های عمومی است. یعنی عملکردهایی که برای مشاغل مختلف قابل استفاده بوده و نیازمند یک شاخصه مدرک تحصیلی است و به یک فعالیت خاص مربوط است.

1. Cinterfor
2. CONOCER

نوع سوم شامل صلاحیت‌ها و شایستگی‌های خاصی است که به عملکرد انجام شده در هر زمینه شغلی و تخصصی دقیق ارتباط دارد (گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۵). طرح بررسی و مطالعه توسعه و انتخاب صلاحیت‌های کلیدی(که به نام دسکو[1] معروف است) برای طبقه‌بندی صلاحیت‌ها، سه ویژگی یا سه شرط اساسی و به هم مرتبط را پیشنهاد می کند که عبارتند از: اقدام مستقل، استفاده از ابزارها به طور متقابل و تعاملی، فعالیت در گروه‌های اجتماعی.

پروژه آموزش شهروند دمکراتیک[2] نیز شایستگی‌ها و صلاحیت‌های شهروند دانشی را در سه گروه طبقه‌بندی می کند. شایستگی‌ها و صلاحیت‌هایی که ۱-جنبه شناختی دارند؛ ۲-جنبه احساسی و عاطفی دارند؛ و ۳-با انجام عمل یا اقدام ارتباط دارند. یکی دیگر از طبقه‌بندی‌های مربوط به صلاحیت‌ها و شایستگی‌های شهروندان دانشی، طبقه‌بندی مربوط به "شایستگی‌های کودکان در مدارس کلمبیا" است. این طبقه‌بندی سه گروه عمده از صلاحیت‌ها را تفکیک ارائه می کند که عبارتند از: شایستگی‌ها و صلاحیت‌ها برای ۱- زندگی مسالمت‌آمیز؛ ۲-مشارکت و مسئولیت مدنی؛ ۳-تنوع، هویت و ارزیابی تفاوت ها. هر کدام از این سه گروه خود در برگیرنده پنج بخش از شایستگی‌ها و صلاحیت‌ها هستند که شاکله رفتار دانشی یک شهروند را تشکیل می‌دهند. علاوه بر این، کمیسیون بین‌المللی آموزش نیز طرح طبقه‌بندی صلاحیت‌های رفتار شهروند دانشی را ارائه نموده و بر اساس آن یک بنیاد چهار وجهی "یادگیری" را برای طبقه‌بندی شایستگی‌ها و صلاحیت‌های رفتار شهروند دانشی مورد توجه قرار داده است. این چهار وجه بیان کننده مواردی همچون "یادگیری برای دانستن و آگاهی، یادگیری برای انجام دادن کارها، یادگیری برای زندگی مشترک و یادگیری برای بودن" می‌باشد (گارسیا و مارتینز، ۲۰۱۵). مدل دیگر در بررسی و طبقه‌بندی رفتار دانشی، مدل سرمایه است. این مدل شهر را به عنوان یک سیستم سرمایه می‌بیند. یک سیستم سرمایه شامل تمام اشکال ارزش اجتماعی است و دارایی‌های مشهود و نامشهود است. کاریلو بر این باور است که به واسطه وجود انواع مختلف دانش (موضوع، جریان و محیط) یک شهر، رویکردها و روش‌های مختلفی وجود دارند. پارامترهایی که

1. DeSeCo (Development and Selection of Key Competences study)

2. EDC

دانش را مشخص می کنند، شهر را در موقعیت شهر دانش قرار می‌دهند. کاریلو از رویکرد توسعه دانش‌محور نشان داده که ایجاد استراتژی یک شهر دانش، شامل مشخص کردن سیستم ارزشی است که طبق آن شهر به اجرای عملیات می‌پردازد، ابعاد مهم سیستم را مشخص می کند (دانش اصلی) و این ابعاد را به سیستمی تبدیل می کند که موجب اجرایی و عملیاتی شدن آن می‌شود (کاریلو، ۲۰۱۰).

به منظور بهره گیری از چارچوب نظری سیستم سرمایه در این تحقیق از طرح طبقه‌بندی سرمایه "مک سی[1]" استفاده شده است. این چارچوب مبتنی بر مدل اقتصاد دانشی است که شامل ارزیابی ارزش محور است که بر اساس آن توسعه آینده شهر از طریق ترکیب و یا تبادل سرمایه‌های موجود، چه سنتی و چه دانش محور، امکان‌پذیر می‌شود. در سیستم سرمایه، به سه نوع سرمایه کلی اشاره شده است. سرمایه‌های اصلی (بزرگ)، سرمایه‌های انسانی و سرمایه‌های ابزاری. ذیل هر کدام از این سرمایه‌ها دو نوع سرمایه قرار می گیرد که در هر کدام، ابعاد اصلی سرمایه‌ها (۸ بعد) مورد اشاره قرار گرفته است. این هشت بعد سرمایه عبارتند از: سرمایه هویت[2]، سرمایه هوش[3]، سرمایه مالی[4]، سرمایه ارتباطی (رابطه‌ای)[5]، سرمایه انسانی[6] (بعد فردی)، سرمایه انسانی[7] (بعد اجتماعی)، سرمایه ابزاری[8] (ملموس)، سرمایه ابزاری[9] (ناملموس).

این تحقیق در راستای پاسخ گویی به این سوال که شهروندان دانشی چه ویژگی‌ها و صلاحیت‌های رفتاری دارند؟ در این مقاله ویژگی‌ها و صلاحیت‌های رفتار دانشی شهروندان در بعد سرمایه انسانی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. با توجه به این که ویژگی‌ها و صلاحیت‌های شهروند دانشی در تمامی ابعاد دارای گستردگی زیادی بود، ضرورت داشت نسبت به طبقه‌بندی اقدام شود. برای ارائه یک طرح طبقه‌بندی در خصوص ویژگی‌های رفتار دانشی شهروند، بر اساس سیستم ارزشی حاکم بر شهر دانش محور (سیستم سرمایه) اقدام شد. در ادامه ویژگی های بدست آمده از مطالعات صورت گرفته

1. MAKCI (Most Admired Knowledge City)
2. Identity Capital
3. Intelligence Caoital
4. Financial Capital
5. Relational Capital
6. Human Indevidual Capital
7. Human Collective Capital
8. Instrumental – Material Capital
9. Instrumental – Knowledge Capital

در قالب فهرستی تلفیق و تنظیم شد که در این بخش ویژگی‌های رفتار دانشی شهروندان در بعد سرمایه انسانی مورد اشاره قرار گرفته است. در خصوص تعیین سطح بلوغ رفتار دانشی شهروندان شهر اصفهان و پاسخ گویی به این سوال که شهروندان شهر اصفهان از نظر کسب صلاحیت‌ها و ویژگی‌های رفتار دانشی در چه سطحی از بلوغ دانشی قرار دارند، در این تحقیق سه سطح ارزیابی ملاک عمل قرار گرفت. این سطوح سه گانه بر اساس سه متغیر مورد ارزیابی قرار می گیرند: آگاهی: آگاهی یا حدی که بر اساس آن فرد می‌داند که یک مهارت یا فن معین را به دست آورده است؛ استقلال: حدی که بر اساس آن فرد قادر به انجام کاری به تنهایی است؛ و تناسب عملکرد یا تثبیت و قابلیت تکرار عملکرد مناسب توسط فرد.

جدول۲: سطوح سه گانه بلوغ دانشی شهروندان

معیارها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
آگاهی	عدم صلاحیت غیرآگاهانه (عدم اطلاع از نبود شایستگی رفتار)	عدم صلاحیت آگاهانه (آگاهی از نبود صلاحیت)	صلاحیت و شایستگی با تمرکز دقیق
استقلال	فرد نیازمند کمک و مشاوره می‌باشد تا صلاحیت و شایستگی را ایجاد کند.	فرد وابسته به رهنمودهای کمکی است	فرد از لحاظ عملکرد مستقل است
ثبات و سازگاری عملکرد	عملکرد ناسازگار و بی ثبات است	عملکرد نشان دهنده مقدار ثبات و سازگاری است.	عملکرد با ثبات است

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

تحقیق حاضر از نظر هدف یک تحقیق کاربردی و از نظر روش توصیفی و از نوع پیمایشی است. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه استفاده شد. برای طراحی پرسش‌نامه و تأیید شاخص‌ها و مولفه‌های تحقیق، ابتدا با استفاده از تکنیک دلفی چک لیست‌های اولیه طراحی شد. در گام اول بر اساس مطالعه دیدگاه‌ها و نظریات موجود تمام ابعاد، مولفه‌ها و

شـــاخص‌هـای مورد نظر اســـتخراج و برای نظرخواهی در مورد آن‌هـا، در اختیـار ۳۵ نفر از خبرگان، کارشـــناســـان و اســـاتید مســـلط به موضـــوع تحقیق قرار گرفت. پس از تکمیل و دریـافـت نظرات ارائه شـــده، اطلاعات و نظرات مورد بازبینی قرار گرفت. نظرات نزدیک به هم یا جزء و کل در هم ادغام و نظرات و دیدگاه‌های مشـابه و تکراری حذف شـــد و چک لیســت اولیه شامل ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های تحقیق تهیه و مجددا در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آنان درخواســت شـد نسبت به تعیین تناسب و اهمیت هر شاخص با درج نمره از ۱ تـا ۵ نظرات خود را اعلام نمایند. در گام ســـوم نظرات ارائه شـــده گردآوری و درنرم‌افزار آماری **spss** جهت اقدامات بعدی تحقیق وارد شـد. پس از بررسـی اطلاعات، چک لیســت نهـایی پس از تعیین روایی محتوا و اعتبـار در قالب پرســـش‌نامه نهایی (۱۵۰ ســـوال) تهیه و مورد اسـتفاده قرار گرفت. اعتبار محاسـبه شده از طریق محاسبه آلفای کرونباخ برای سرمایه انسـانی ۰/۸۵ به دسـت آمد. روایی آن نیز از طریق روایی اعتبار سـازه به دسـت آمد. به منظور بررســـی و تجزیـه و تحلیـل اطلاعـات گردآوری شـــده از نرم‌افزار آمـاری SPSS24 و LISREL8.8 و روش‌های آمار توصـیفی و روش‌های تحلیل عاملی تائیدی اســـتفاده شـــده است.

جامعه آماری تحقیق، نیروی جنبشـی تولید دانایی شـهر بوده که شامل اساتید و کارکنان دانشـگاه‌ها و مراکز آموزشـی-پژوهشـی (همچون دانشـگاه‌های اصـفهان، علوم پزشـکی، صـنعتی، آزاد اسـلامی، پیام نور و هنر) شـهر اصـفهان بود. تعداد آن‌ها بر اساس آخرین نتایج سـرشـماری ۲۳۹۴۰ نفر بوده اسـت. به منظور برآورد حجم نمونه از نرم‌افزار SPSS Sample Power [1] اسـتفاده شـد. با مدنظر قرار دادن حداکثر متغیرهای مسـتقل اثرگذار برمتغیرهای وابســـته درگیر در مدلهای رگرســـیونی پژوهش و درصـــدخطای ۵٪ توان ۰/۸۰ و حجم اثر ۰/۸ حجم نمونه تعداد ۳۹۷ نفر تعیین گردید.

۱. این نرم افزار با درنظرگرفتن عوامل تاثیرگذاربرحجم نمونه درموقعیت های مختلف و متناسب با روشهای آماری تحلیل-داده حجم بهینه نمونه را برآورد می‌کند.

یافته‌ها

با توجه به نتایج تحقیق، برآوردهای مربوط به روایی عاملی و اعتبار ابزار بر اساس نظر خبرگان درباره مولفه‌ها و شاخص‌های تحقیق نشان داد با توجه به مقدار x^2/df محاسبه‌شده، جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) در مدل ارائه‌شده، میزان شاخص‌های GFI، AGFI، CFI و NFI داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی این مقیاس‌ها برازش نسبتاً مناسبی داشته و این موضوع بیانگر همسویی سؤالات با متغیرهای سرمایه هویت، هوش، مالی، انسانی در هر دو بعد جمعی و فردی، رابطه‌ای و ابزاری بود. مقادیر برآوردشده مربوط به بارهای عاملی و واریانس تبیین شده ابعاد متغیرهای مذکور نشان داد بارهای عاملی مربوط به همه معرف‌های ابعاد سرمایه در وضعیت مطلوبی قرار داشته و همبستگی "ابعاد سرمایه با معرف‌های آن ابعاد در حد متوسط به بالا برآورد شدند و در نتیجه ابزار سنجش این مولفه‌ها از اعتبار عاملی برخوردار است. نتایج به دست آمده در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول۳: شاخص‌های برازش و اعتبار مدل و بارهای عاملی ابعاد سرمایه

متغیر	(χ^2/df)	(RMSEA)	(GFI)	(AGFI)	(CFI)	(NFI)	بار عاملی	R^2
سرمایه انسانی بعد فردی	۳/۵۴	۰/۰۸۵	۰/۸۰	۰/۷۶	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۷۹	۰/۶۳
سرمایه انسانی بعد جمعی	۳/۴۲	۰/۰۸۱	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۷۸	۰/۶۲

مولفه‌ها و شاخص‌های مربوط به بعد سرمایه انسانی (بعد فردی) در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول٤: مولفه‌ها و شاخص‌های مربوط به بعد سرمایه انسانی (بعد فردی)

مولفه‌ها		شاخص‌ها
سلامتی و بهداشت فردی	Q1	آگاهی از شاخص‌های سلامت جسمانی و برخوردار بودن از آن‌ها
	Q2	آگاهی از شاخص‌های سلامت عاطفی و برخورداری از آن‌ها
	Q3	آگاهی از شاخص‌های محیط زندگی سالم و برخوردار بودن از آن‌ها
	Q4	آگاهی از شاخص‌های سلامت اجتماعی و به کارگیری آن‌ها
	Q5	آگاهی از شاخص‌های سلامت شغلی و به کارگیری آن‌ها
	Q6	آگاهی از شاخص‌های امید به زندگی و به کارگیری آن‌ها
	Q7	آگاهی از شاخص‌های کیفیت تغذیه و به کارگیری آن‌ها
	Q8	آگاهی از عادات ورزشی، تغذیه و بهداشت و به کارگیری آن‌ها
توجه به فضای عمومی	Q9	آشنایی با مفهوم عمل جمعی- هماهنگی و همکاری و به کارگیری آن‌ها
	Q10	آگاهی از منافع و سودمندی توسعه فضای عمومی
	Q11	مشارکت در فعالیت‌های جمعی، فرهنگی و اقتصادی شهر خود
	Q12	آگاهی از روش‌های متنوع حمل و نقل و استفاده بهینه از آن‌ها
	Q13	آگاهی از مشکلات فضای عمومی شهر خود و مشارکت درجهت حل آن‌ها
	Q14	آگاهی از محصولات و خدمات شهر خود و شیوه‌های دسترسی به آن‌ها
توسعه مهارت‌های فردی	Q15	شناخت مهارت‌های ارتباطی و استفاده مناسب از آن‌ها
	Q16	شناخت مهارت‌های کار گروهی و استفاده مناسب از آن‌ها
	Q17	شناخت مهارت‌های زندگی و استفاده مناسب از آن‌ها
	Q18	داشتن توانایی کنترل هیجانات، شناسایی و ابراز احساسات خود
	Q19	داشتن مهارت خود انگیزشی و استفاده مناسب از آن‌ها
	Q20	برخوردار بودن از اعتبارنامه تحصیلی حداقلی (لیسانس)
بهبود دانش فردی	Q21	اشتیاق به توسعه دانش حرفه‌ای خود
	Q22	تسلط داشتن به زبان انگلیسی (به عنوان زبان بین‌المللی)
	Q23	آشنایی با تکنولوژی‌های موجود و توانایی به کارگیری آن‌ها
	Q24	توانایی مدیریت اطلاعات و اسناد مورد نیاز خود در زمینه‌های مختلف
	Q25	آشنایی با شیوه‌های مختلف جستجوی اطلاعات از بانک‌ها و پایگاه‌ها
	Q26	دسترسی به فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات مورد نیاز
	Q27	به اشتراک گذاشتن دانش خود و کمک به یادگیری دیگران
	Q28	برخورداری از مزایای دسترسی برابر به امکانات
	Q29	آشنایی با شیوع شناسی (مدیریت عمومی بیماری‌های دارای ریسک)

مدل عاملی مرتبه اول مربوط به ابعاد و مولفه‌های سرمایه انسانی (بعد فردی) در شکل ۱ ارائه شده است.

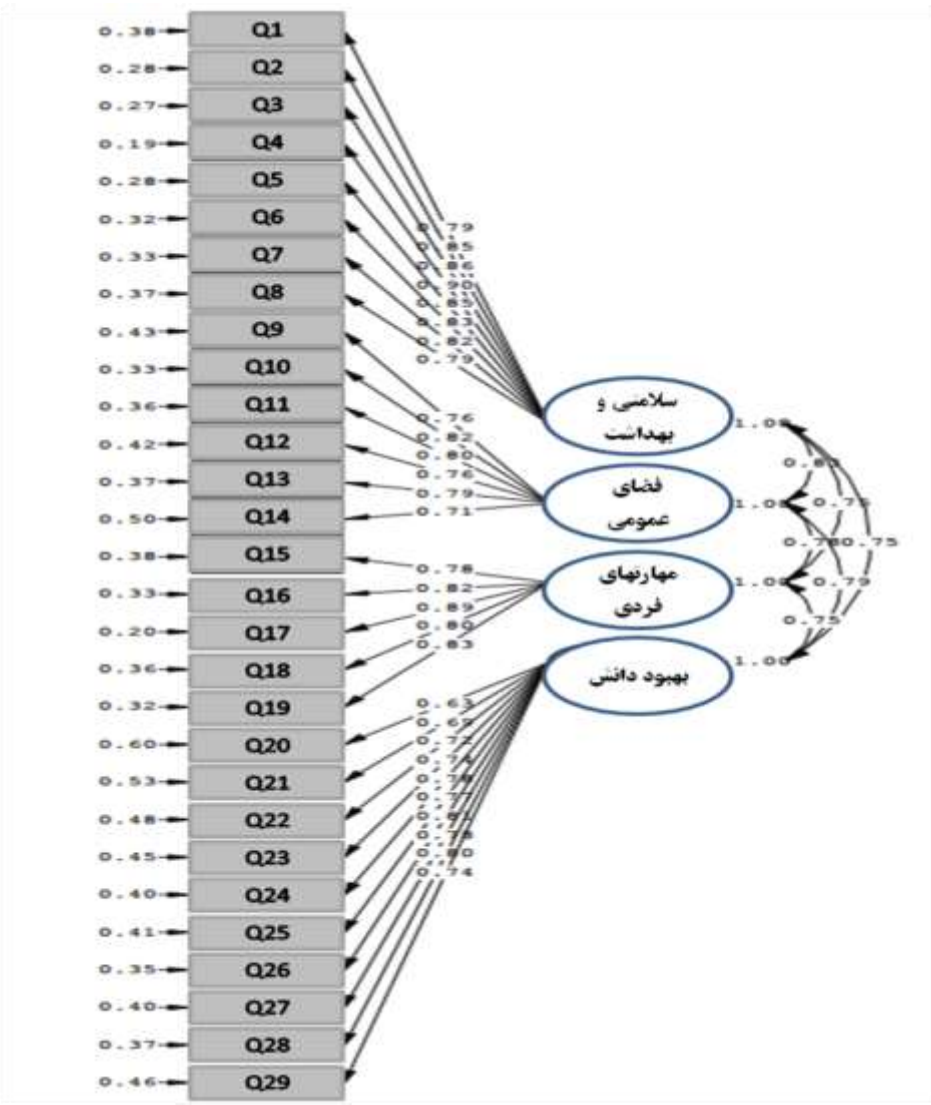

شکل ۱: مدل عاملی مرتبه اول مربوط به ابعاد و مولفه‌های سرمایه انسانی (بعد فردی)

مولفه‌ها و شاخص‌های مربوط به بعد سرمایه انسانی (بعد جمعی) در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول۵: مولفه‌ها و شاخص‌های مربوط به بعد سرمایه انسانی (بعد جمعی)

مولفه‌ها			شاخص‌ها
(تمایل به یادگیری مشارکت اجتماعی)	سلامت و بهداشت عمومی	Q1	آگاهی از ظرفیت پاسخ‌گویی عمومی به خطرات بیماری‌های همه‌گیر
		Q2	آگاهی از عوامل اصلی مرگ و میر شهر خود
		Q3	آشنایی با ساختار و تنوع جمعیتی شهر خود
		Q4	شناخت عوامل گرایش به اعتیاد و سایر آسیب‌های اجتماعی در شهر
		Q5	آگاهی از عوامل مربوط به رفاه اجتماعی شهر خود
		Q6	مشارکت فعال در برنامه‌های سلامت شهر خود
	ظرفیت تکاملی شهر	Q7	مشارکت در فعالیت‌های خیرخواهانه مالی شهر خود
		Q8	اختصاص دادن بخشی از زمان خود به فعالیت‌ها و پروژه‌های اجتماعی
		Q9	مشارکت داشتن در رای‌گیری شهر خود (حداقل سه نوبت)
		Q10	مشارکت در اجتماعات محلی، خانودگی و شغلی شهر خود
		Q11	آگاهی از سرویس‌های توسعه شبکه‌های اجتماعی (سمن‌ها و ...)
		Q12	آشنایی با سرویس‌های دیجیتال توسعه شبکه‌های اجتماعی شهر
		Q13	آشنایی با شبکه‌های اجتماعی شهر خود و توانایی استفاده از آن‌ها
	فرهنگ جمعی دانش شهری	Q14	توانایی تسهیم اطلاعات، عقاید و احساسات خود با دیگران
		Q15	استفاده از توانایی‌ها و شایستگی‌های دیگران
		Q16	مشارکت در انتقال میراث دانش شهری به دیگران
		Q17	آشنایی با محیط اقتصادی -اجتماعی شهر خود

مدل عاملی مرتبه اول مربوط به ابعاد و مولفه‌های سرمایه انسانی (بعد جمعی) در شکل ۲ ارائه شده است.

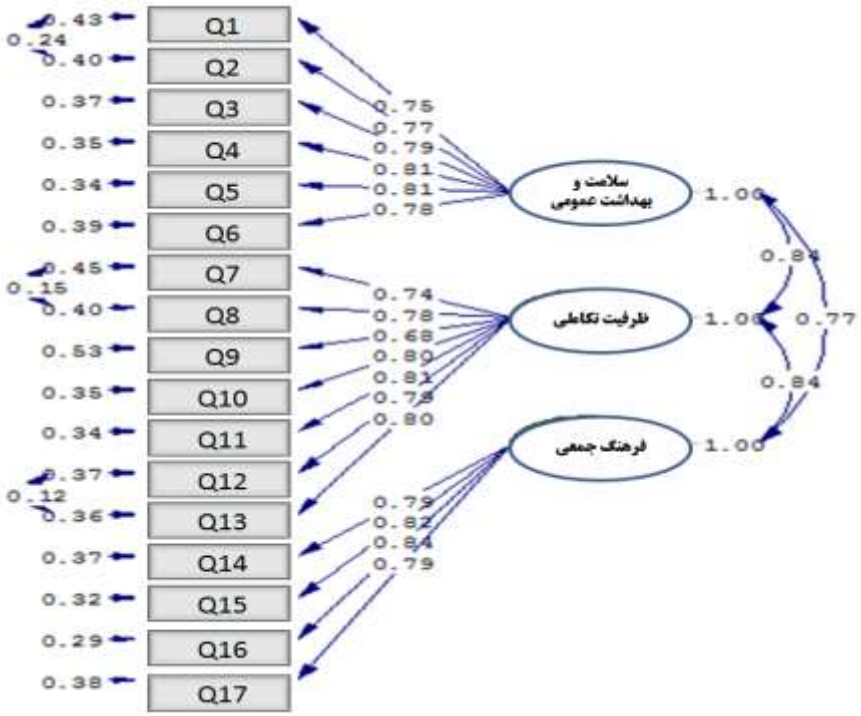

شکل۲: مدل عاملی مرتبه اول مربوط به ابعاد و مولفه‌های سرمایه انسانی (بعد جمعی)

در توصیف متغیرهای تحقیق جهت تعیین مولفه‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان در بعد سرمایه انسانی ۱۹ مولفه مورد بررسی قرار گرفت. در این میان تعداد ۹ مولفه به‌عنوان مولفه‌های کلیدی در هر یک از ابعاد سرمایه انسانی مشخص شدند. آماره‌های توصیفی متغیرها در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول٦: آماره‌های توصیفی مولفه‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان از نظر نمونه مورد مطالعه

مولفه‌ها	میانگین	انحراف‌استاندارد	مولفه‌ها	میانگین	انحراف‌استاندارد
سلامت و بهداشت فردی	۳/۶۷	۰/۸۶	ظرفیت تکاملی	۳/۴۷	۰/۸۴
فضای عمومی	۳/۵۶	۰/۸۰	فرهنگ جمعی	۳/۵۲	۰/۸۸
مهارت فردی	۳/۶۵	۰/۸۸	خلاقیت و نوآوری	۳/۵۱	۰/۸۲
دانش فردی	۳/۵۸	۰/۷۸	کارآفرینی	۳/۶۶	۰/۹۳
بهداشت عمومی	۳/۵۱	۰/۸۹	–	–	–

در توصیف متغیرهای تحقیق جهت تعیین شاخص‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان ۱۳۵ شاخص مورد بررسی قرار گرفت. در این میان تعداد ۳۰ شاخص به‌عنوان شاخص‌های کلیدی مشخص شدند. برای اندازه‌گیری بعد سرمایه انسانی (بعد فردی) از مؤلفه‌های سلامت و بهداشت فردی با ۸ شاخص، توجه به فضای عمومی با ۵ شاخص، توسعه مهارت‌های فردی با ۵ شاخص و بهبود دانش فردی با ۱۰ شاخص استفاده شد. بیشترین واریانس تبیین شده شاخص‌های مربوط به مؤلفه بهداشت فردی متعلق به شاخص (آگاهی از شاخص‌های سلامت اجتماعی و به‌کارگیری آن‌ها) به میزان ۸۱ درصد است. برای مؤلفه فضای عمومی، بیشترین ضریب تبیین متعلق به شاخص (آگاهی از منافع و سودمندی توسعه فضای عمومی) با ۶۷ درصد و برای مؤلفه توسعه مهارت‌های فردی، بیشترین ضریب تبیین متعلق به شاخص (شناخت مهارت‌های زندگی و استفاده مناسب از آن‌ها) با ۸۰ درصد است. برای مؤلفه بهبود دانش فردی، بیشترین ضریب تبیین متعلق به (دسترسی به فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات موردنیاز) با ۶۵ درصد و کمترین آن مربوط به شاخص (برخوردار بودن از اعتبارنامه تحصیلی حداقل) با ۴۰ درصد است.

در اندازه‌گیری سرمایه انسانی (بعد جمعی) از مؤلفه‌های سلامتی و بهداشت عمومی با ۶ شاخص، ظرفیت تکاملی شهر با ۵ شاخص، توسعه مهارت‌های فردی با ۷ شاخص و فرهنگ جمعی دانش شهر با ۴ شاخص استفاده شد. بیشترین واریانس تبیین شده شاخص‌های مربوط به مؤلفه سلامت و بهداشت عمومی متعلق به شاخص (آگاهی از عوامل مربوط به رفاه اجتماعی شهر) و (شناخت عوامل گرایش به اعتیاد و دیگر آسیب‌های اجتماعی) به ترتیب به میزان ۶۶ و ۶۵ درصد است. برای مؤلفه ظرفیت تکاملی شهر، بیشترین ضریب تبیین متعلق به شاخص‌های (آگاهی از سرویس‌های توسعه شبکه‌های اجتماعی)و (مشارکت در اجتماعات محلی،خانوادگی و شغلی شهر) با ۶۶ و ۶۵ درصد است. برای مولفه فرهنگ جمعی دانش شهری، بیشترین ضریب متعلق به شاخص "مشارکت در انتقال میراث دانش شهری به دیگران" با ۷۱ درصد می‌باشد. در خصوص اولویت مؤلفه‌های کلیدی رفتار دانشی افراد گروه نمونه در سرمایه انسانی (در هر دو بعد فردی و جمعی) به ترتیب از بالاترین به پایین‌ترین عبارتند از: سلامت و بهداشت فردی با

میانگین (۳/۶۷)، کار آفرینی با میانگین ۳/۶۶، مهارت فردی با میانگین (۳/۶۵) به ترتیب به عنوان ۳ اولویت رفتار دانشی شهروندان گزارش شده اند و ظرفیت تکاملی شهر با میانگین (۳/۴۷) به عنوان مولفه با اولویت پایین تر گزارش شده‌اند (جدول ۷و۸).

جدول۷: اولویت مولفه های رفتار دانشی شهروندان سرمایه انسانی (بعد فردی) از نظر نمونه مورد مطالعه

مولفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	مولفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
سلامت و بهداشت	۳/۶۷	۰/۸۶	دانش فردی	۳/۵۸	۰/۷۸
مهارت فردی	۳/۶۵	۰/۸۸	فضای عمومی	۳/۵۶	۰/۸۰

اولویت مولفه های رفتار دانشی شهروندان (سرمایه انسانی بعد جمعی) از نظر نمونه مورد مطالعه در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول۸: اولویت مولفه های رفتار دانشی شهروندان (سرمایه انسانی بعد جمعی) از نظر نمونه مورد مطالعه

مولفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	مولفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
کارآفرینی	۳/۶۶	۰/۹۳	خلاقیت و نوآوری	۳/۵۱	۰/۸۲
فرهنگ جمعی	۳/۵۲	۰/۸۸	ظرفیت تکاملی	۳/۴۷	۰/۸۴
بهداشت عمومی	۳/۵۱	۰/۸۹	–	–	–

از میان ۱۳۵ شاخص رفتاری، پنج اولویت کلیدی شاخص رفتار دانشی شهروندان شهر اصفهان در بعد سرمایه انسانی (فردی)، عبارتند از: آگاهی از شاخص‌های سلامت اجتماعی و به کارگیری با ۸۱٪، شناخت مهارت‌های زندگی و استفاده مناسب با ۸۰٪، آگاهی از شاخص‌های محیط زندگی سالم و برخوردار بودن با ۷۳٪، آگاهی از شاخص‌های سلامت عاطفی ۷۲٪، آگاهی از شاخص‌های سلامت شغلی و به کارگیری با ۷۲٪. پنج اولویت کلیدی شاخص رفتار دانشی شهروندان شهر اصفهان در بعد سرمایه انسانی (جمعی)، عبارتند از: مشارکت اجتماعی و مشارکت در انتقال میراث دانش شهری به دیگران با ۷۱٪، استفاده از توانایی‌ها و شایستگی‌های دیگران با ۶۸٪، آگاهی از عوامل مربوط به رفاه اجتماعی شهر خود با ۶۶٪، آگاهی از سرویس‌های توسعه شبکه‌های اجتماعی(سمن‌ها و ...) با ۶۶٪، شناخت عوامل گرایش به اعتیاد و سایر آسیب‌های اجتماعی در شهر با ۶۵٪.

اولویت شاخص‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان (سرمایه انسانی بعد فردی) در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول۹: اولویت شاخص‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان (سرمایه انسانی بعد فردی) از نظر نمونه مورد مطالعه

ردیف	شاخص	بار عاملی	R^2
۱	آگاهی از شاخص های سلامت اجتماعی و به کار گیری آنها	۰/۹۰	۰/۸۱
۲	شناخت مهارت های زندگی و استفاده مناسب از آنها	۰/۸۹	۰/۸۰
۳	آگاهی از شاخص های محیط زندگی سالم و برخوردار بودن	۰/۸۶	۰/۷۳
۴	آگاهی از شاخص های سلامت عاطفی و برخورداری از آنها	۰/۸۵	۰/۷۲
۵	آگاهی از شاخص های سلامت شغلی و به کار گیری آنها	۰/۸۵	۰/۷۲
۶	آگاهی از شاخص های امید به زندگی و به کار گیری آنها	۰/۸۳	۰/۶۸
۷	داشتن مهارت خود انگیزشی و استفاده مناسب از آنها	۰/۸۳	۰/۶۸
۸	آگاهی از شاخص های کیفیت تغذیه و به کار گیری آنها	۰/۸۲	۰/۶۷
۹	آگاهی از منافع و سودمندی توسعه فضای عمومی	۰/۸۲	۰/۶۷
۱۰	شناخت مهارت های کار گروهی و استفاده مناسب از آنها	۰/۸۲	۰/۶۷
۱۱	دسترسی به فناوری های اطلاعات و ارتباطات مورد نیاز	۰/۸۱	۰/۶۵

اولویت شاخص‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان (سرمایه انسانی بعد جمعی) در جدول ۱۰ ارائه شده است.

جدول۱۰: اولویت شاخص‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان (سرمایه انسانی بعد جمعی) از نظر نمونه مورد مطالعه

ردیف	شاخص	بار عاملی	R^2
۱	مشارکت اجتماعی مشارکت در انتقال میراث دانش شهری به دیگران	۰/۸۴	۰/۷۱
۲	استفاده از توانایی ها و شایستگی های دیگران	۰/۸۲	۰/۶۸
۳	آگاهی از عوامل مربوط به رفاه اجتماعی شهر خود	۰/۸۱	۰/۶۶
۴	آگاهی از سرویس های توسعه شبکه های اجتماعی(سمن ها و ...)	۰/۸۱	۰/۶۶
۵	شناخت عوامل گرایش به اعتیاد و سایر آسیب های اجتماعی در شهر	۰/۸۱	۰/۶۵
۶	آشنایی با ساختار و تنوع جمعیتی شهر خود	۰/۷۹	۰/۶۳
۷	توانایی تسهیم اطلاعات، عقاید و احساسات خود با دیگران	۰/۷۹	۰/۶۳
۸	آشنایی با محیط اقتصادی – اجتماعی شهر خود	۰/۷۹	۰/۶۲
۹	مشارکت فعال در برنامه های سلامت شهر خود	۰/۷۸	۰/۶۱
۱۰	آگاهی از عوامل اصلی مرگ و میر شهر خود	۰/۷۷	۰/۶۰
۱۱	مشارکت داشتن در رای گیری شهر خود (حداقل سه نوبت)	۰/۶۸	۰/۴۷

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف تعیین مولفه‌ها و شاخص‌های کلیدی رفتار دانشی شهروندان در راستای احصاء رفتارهای مورد نیاز جهت ورود به حوزه اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها صورت گرفت. برای ورود به حوزه اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر، شهروندان باید آمادگی لازم را داشته باشند. در این تحقیق ابتدا بر اساس تئوری‌های موجود در خصوص شهر دانش محور و رفتار دانشی شهروندان فهرست مقدماتی تهیه شد. فهرست مذکور با استفاده از روش دلفی در مرحله اول و در سطح تجزیه و تحلیل استنباطی از تحلیل آماری، ماتریس همبستگی متغیرها، رویکرد مدل‌سازی معادله ساختاری و تحلیل عاملی در مرحله دوم مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد میزان آگاهی شهروندان شهر اصفهان از این سرمایه در سطح متوسط قرار دارد. از سوی دیگر میزان اهمیت شاخص‌ها و مولفه‌های رفتار دانشی شهروندان مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفت. سرمایه انسانی به عنوان یکی از ابعاد موثر در سرمایه شهر، در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت. کاریلو (۲۰۱۰) سرمایه انسانی در دو بعد فردی و جمعی همراه با عناصر تاثیرگذار در هر کدام را مورد بررسی قرار داده که با نتایج به دست آمده در این تحقیق همخوانی دارد. نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد در بعد سرمایه انسانی (فردی) متغیر "سلامت و بهداشت فردی" با میانگین ۳/۶۷ به عنوان یکی از مولفه‌های کلیدی گزارش شده است. کاریلو (۲۰۰۶) سلامت و بهداشت را به عنوان یکی از ویژگی‌ها و خصیصه‌های مورد حمایت جامعه مورد بررسی قرار داده است. گارسیا و مارتینز (۲۰۱۳) نیز در تحقیقات خود سلامت و بهداشت فردی را به عنوان یک عامل اثرگذار در رفتار شهروندی مورد توجه قرار داده‌اند. می توان گفت نتایج تحقیق حاضر در خصوص توجه به مولفه "سلامت و بهداشت فردی" به عنوان مولفه کلیدی با نتایج تحقیقات گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز (۲۰۱۲)، خلیفه (۱۳۹۰) و ویسی، زرندیان و اردوان (۱۳۹۱) همخوانی دارد. "توجه به فضای عمومی" با میانگین ۳/۵۶ به عنوان یکی دیگر از مولفه‌های کلیدی بعد سرمایه انسانی (فردی) در این تحقیق ارزیابی شده است که با نتایج تحقیقات گارسیا و مارتینز (۲۰۱۳، ۲۰۱۵) و ویسی، زرندیان و اردوان (۱۳۹۱) همخوانی دارد.

"توسعه مهارت‌های فردی" با میانگین ۳/۶۵ و "توسعه دانش فردی" با میانگین ۳/۵۸ به عنوان یکی از مولفه‌های بعد سرمایه انسانی (فردی) در این تحقیق ارزیابی شده‌اند که با نتایج تحقیقات رمی (۱۹۸۰)، هوسپرز (۲۰۰۳)، ارگازاکیس و ساراس (۲۰۰۶)، گارسیا و مارتینز (۲۰۱۳)، اسکولز و همکاران (۲۰۱۶)، خلیفه (۱۳۹۰) و خوارزمی، ربانی و امیرفضلی (۱۳۹۳) همخوانی دارد. به نظر می‌رسد توجه به سلامت و بهداشت عمومی می تواند توسعه و بهبود رفتار شهروندی را به عنوان یک عامل تاثیرگذار در توسعه شهر به دنبال داشته باشد. نتایج تحقیق کلیکس برگ (۲۰۰۶) در خصوص بهبود سرمایه مالی شهر در نتیجه توجه به مولفه کلیدی توجه به سلامت و بهداشت عمومی، نتایج تحقیق حاضر را مورد تایید قرار می‌دهد. همچنین نتایج این پژوهش در خصوص مولفه کلیدی "سلامت و بهداشت عمومی" با نتایج تحقیقات گارسیا و مارتینز (۲۰۱۳، ۲۰۱۵)، گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز (۲۰۱۲)، ویسی، زرندیان و اردوان(۱۳۹۱) و خلیفه (۱۳۹۰) همخوانی دارد. "توجه به ظرفیت تکاملی شهر" با میانگین ۳/۴۷ و "توجه به فرهنگ جمعی" با میانگین ۳/۵۲ به عنوان مولفه کلیدی ارزیابی شده از سوی نمونه آماری پژوهش، در سرمایه انسانی (بعد جمعی) گزارش شده است. این دو مولفه به عنوان عوامل تاثیرگذار در رفتار دانشی شهروندان و با عنوان "تمایل به یادگیری رفتار مشارکتی" توسط شهروندان با نتایج تحقیقات رمی (۱۹۸۰)، ارگازاکیس و ساراس (۲۰۰۶)، یاگیت کانلار و سارمین (۲۰۰۲)، گونزالس، ویلهلمی، کاوازاس و مارتینز (۲۰۱۲)، گارسیاو مارتینز (۲۰۱۳، ۲۰۱۵)، اسکولز و همکاران (۲۰۱۶)، صمیمیان و کرکه آبادی (۱۳۹۳) و نوابخش و ثابتی (۱۳۹۴) همخوانی دارد.

در خصوص شاخص های کلیدی رفتار دانشی شهروندان در بعد سرمایه انسانی، شاخص‌های تعیین کننده هر مولفه از نظر نمونه آماری تحقیق، مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته که در ادامه به آن اشاره می‌شود. در بعد سرمایه انسانی (فردی) ۴ مولفه مورد ارزیابی قرار گرفت. ۵ شاخص کلیدی در مولفه‌های مذکور بر اساس نظر نمونه آماری مورد مطالعه، به شرح ذیل گزارش شده‌اند: آگاهی از شاخص‌های سلامت اجتماعی و به کارگیری با ۸۱٪، شناخت مهارت‌های زندگی و استفاده مناسب با ۸۰٪ آگاهی از

شاخص‌های محیط زندگی سالم با ۷۳٪ ، آگاهی از شاخص‌های سلامت عاطفی و برخورداری با ۷۲٪ و آگاهی از شاخص‌های سلامت شغلی و برخورداری با ۷۲٪ درصد. در بعد سرمایه انسانی (جمعی) ۳ مولفه برای تعیین شاخص‌های کلیدی مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس نتایج تحقیق بیشترین واریانس تبیین شده شاخص‌ها مربوط به مشارکت در انتقال میراث دانش شهری به دیگران با ۷۱٪، استفاده از توانایی‌ها و شایستگی‌های دیگران با ۶۸٪ و آگاهی از عوامل مرتبط با رفاه شهر و آگاهی از سرویس‌های توسعه شبکه‌های اجتماعی شهر با ۶۶٪ بود. بنابراین شاخص‌های مذکور را به عنوان شاخص‌های کلیدی این بعد از سرمایه می‌توان معرفی نمود. این یافته‌ها با نتایج تحقیق گارسیا مارتینز (۲۰۱۳، ۲۰۱۵) همخوانی دارد. همچنین نتایج تحقیقات رمی (۱۹۸۰)، هوسپرز (۲۰۰۳)، ارگازاکیس و ساراس (۲۰۰۶)، گارسیا و مارتینز(۲۰۱۳)، اسکولز و همکاران (۲۰۱۶)، خلیفه (۱۳۹۰) و خوارزمی، ربانی و امیرفضلی (۱۳۹۳) این یافته‌ها را مورد تایید قرار می‌دهند.

با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر در خصوص صلاحیت‌ها و ویژگی‌های رفتار دانشی شهروندی در بعد سرمایه انسانی، شهروندان شهر اصفهان در سطح متوسط ارزیابی شدند. به این معنا که شهروندان اصفهان از نبود صلاحیت‌ها و ویژگی‌های رفتار دانش شهروندی آگاهی دارند و برای ایجاد و توسعه صلاحیت‌های رفتار دانشی نیازمند رهنمودهای کمکی هستند و عملکرد آن‌ها در رفتار دانشی نشان دهنده پایداری است اما کافی نیست. از آنجا که شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه شهری و ویژگی‌های شهر خلاق در رتبه سوم از میان ۳۱ استان کشور برخوردار است، برای بهره‌گیری از سرمایه انسانی شهر و ورود به حوزه اجتماعی شدن مبارزه با مواد مخدر، باید توجه بیشتری به بعد سرمایه انسانی شهر نموده و شرایطی را فراهم نماید تا شهروندان در شاخص‌ها و ویژگی‌های رفتار دانش شهروندی تقویت شده و نسبت به یادگیری این شاخص‌های رفتاری از طرق مختلف آموزشی اقدام گردد.

پیشنهاد عملیاتی تحقیق این است که، رفتار دانشی شهروندان بر اساس مناطق چندگانه شهر، مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد تا بر اساس تعیین سطوح بلوغ رفتار دانشی

شـــهروندان در مناطق مختلف، خدمات متناســـب با ســـطح دانش و آگاهی آن‌ها صـــورت پذیرد. ایضـا طراحی یک بانک اطلاعات روزآمد از رفتار دانشـی شـهروندان شـهر و مناطق مختلف آن می‌تواند در تدوین راهبردها و برنامه‌های توســـعه شـــهر توســـط نهادهای متولی همچون شـــهرداری‌هـا و اســـتـانـداری‌هـا، آموزش و پرورش، وزارت بهـداشـــت و درمان، خدمات بیمه و ... مورد اســـتفاده قرار گیرد. نتایج تحقیق نشـــان داد جریان و چرخش دانش در شـهر پراکنده و در برخی مناطق بیشـتر و در پاره‌ای مناطق کمتر اسـت. به نظر می‌رسد این موضـوع توسـعه شـکاف اطلاعاتی و دانشـی مناطق مختلف را در نتیجه دسـترسـی به منابع دانش و کارکنان دانشـی به دنبال داشـته که اقتصـاد، فرهنگ، بهره‌گیری از تکنولوژی و ... این مناطق را متاثر سـاخته اسـت. به نظر می رسـد توجه به شـاخص‌های یادگیری دائمی و مسـتمر در این منـاطق می‌توانـد بـه تناســب نیاز مورد توجه قرار گیرد. پیشـــنهاد می‌شـــود ســـازمـان‌هـا و دســـتگاه‌های متولی آموزش (همچون آموزش و پرورش) در ســـطوح پایه و دانشـگاه‌ها و مراکز علمی از طریق آموزش‌های رسـمی و غیررسـمی نسـبت به آموزش رفتار دانشـی شـهروندان اقدام نمایند. چرا که مراکز آموزشـی به عنوان بخش بزرگی از بنیان‌های دانایی و دارایی شـــهر می‌توانند در آموزش کارکنان ماهر و با صـــلاحیت، رشـــد عملکرد و اجرای تحقیقات علمی و انتقال دانش برای رشـد و توسـعه اقتصـادی نقش قابل توجهی ایفا نمایند. سـازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشـور می‌تواند با تصـویب دوره‌های آموزشـی رفتار شـــهروندی برای کارکنان دســـتگاه‌ها و تدوین منابع آموزشـــی در راســـتای آموزش رفتار شهروندی نقش مهمی در این خصوص ایفا نماید.

منابع

پیکر، جی. اس. (۱۹۶۴). *سرمایهٔ اجتماعی و مدیریت*. ترجمهٔ مهدی الوانی (۱۳۸۲). تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

تقی‌زاده، محمد؛ ذاکری، عاطفه و تقی‌زاده، احمد (۱۳۹۱). بررسی میزان آمادگی کلان شهرها جهت تحقق شهر دانش‌مدار با تاکید بر زیرساخت‌های شهری (مطالعه موردی: شهر مشهد). *چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری*. ۲۰ و ۲۱ اردیبهشت. مشهد.

خلیفه، قدرت‌الله (۱۳۹۰). بررسی مهارت‌ها و اولویت‌های شهروندی مورد نیاز دانش‌آموزان مقطع متوسطه. *اولین همایش ملی آموزش*. ایران، تهران.

خوارزمی، امیدعلی، ربانی امیرفضلی، غزاله (۱۳۹۳). رویکرد توسعه شهری دانش محور مبتنی بر فناوری اطلاعات. *اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار*. تهران.

راصد، سعید؛ علوی، الهه؛ شرف بیانی، رضا؛ مهانیان خامنه، مهری؛ فالحیان، ناهید و فروز بخش، فیروزه (۱۳۹۵). *پیشگیری اولیه از اعتیاد و رفتارهای پرخطر*. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.

صمیمیان، مهدی و کرکه آبادی، زینب (۱۳۹۳). بررسی نقش شهر شهروندمدار در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر سمنان). *اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار*. تهران.

عباسیان، عزت‌الله و دلیری، حسن (۱۳۹۱). تخمین و رتبه‌بندی استان‌های کشور از نظر شاخص‌های اقتصاد دانش محور. *فصلنامهٔ رفاه اجتماعی*. ۱۲(۴۵)، ۳۶۷-۳۳۹.

فیروزآبادی، احمد؛ حسینی، رسول و قاسمی، روح الله (۱۳۹۰). معالعهٔ شاخص‌ها و رتبهٔ توسعهٔ اجتماعی در استان‌های کشور و رابطهٔ آن با سرمایهٔ اجتماعی. فصلنامهٔ رفاه اجتماعی، ۱۰(۳۷)، ۹۳-۵۷.

قوامی‌فر، عاطفه و بیگ، لیلا (۱۳۸۷). ارائه مدل استراتژیک مدیریت دانش در ایجاد و توسعه شهرهای دانش بنیان. *ششمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت*. تهران.

کیانی، اکبر؛ خدارحم، بزی و اسماعیل‌زاده، علی (۱۳۸۹). *بررسی جایگاه توسعه پایدار در توسعه دانش بنیان شهری. نخستین همایش توسعه شهری پایدار*. تهران.

ماجدی، حمید (۱۳۹۴). نظریه شهر تعالی. *فصلنامه هویت شهر*، ۹(۲۴)، ۲۲-۱۷.

نبی‌پور، ایرج (۱۳۹۰). *شهر دانایی*. بوشهر: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی.

نوابخش، مهرداد و ثابتی، مریم (۱۳۹۴). طراحی و ارائه الگو جهت سنجش تأثیر سرمایه فرهنگی بر ابعاد توسعه پایدار شهری با تأکید بر انرژی‌های پاک. *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۸(۲۹)، ۵۰-۳۷.

ویسی، هادی و زرندیان، اردوان (۱۳۹۱). ارزیابی سطح آگاه و دانش شهروندان از محیط زیست (مطالعه موردی اصناف و مدیران تجاری منطقه ۱۲ شهرداری تهران). *فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار*، ۱(۱)، ۴۲-۳۵.

Carillo, F. J. (2010). *Knowledge Cities: Approaches, Experiences and Perspectives*, Oxford: Butterworth-Heinemann.

Carrillo, F. J. (2006). *Knowledge Cities. Approaches, Experiences and Perspectives*. Burlington, MA: Butterworth-Heinemann (Elsevier).

Dvir, R. & Pasher, E. (2004). Innovative engines for knowledge cities: an innovation ecology perspective. *Journal of Knowledge Management*, 8(5), 16–27.

Dvir, R. (2006). Knowledge city, seen as a collage of human knowledge moments, in F. J., Carrillo (Ed.), *Knowledge Cities: Approaches, Experiences and Perspectives*, Butterworth-Heinemann (Elsevier), Burlington, MA.

Ergazakis, K., Metaxiotis, K. & Psarras, J. (2004). Towards knowledge cities: conceptual analysis and succes stories. *Journal of Knowledge Management*, 8(5), 5-15. DOI: 10.1108/13673270410558747.

Ergazakis, K., Metaxiotis, K. & Psarras, J. (2006). An Emerging Pattern of Succesful Knowledge Cities: Main Features. In F. J. Carillo (ed.), *Knowledge Cities: Approaches, Experiences and Perspectives*: Oxford: Butterworth-Heinemann, pp. 3-16.

Florida, R. (2005). *The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*. London: Harper Collins.

Friedmann, J. (1998). Planning theory revisited. *Journal of European Planning Studies*, 6(3), 245-254.

Blanca, C. G. & America, M. (2015). Knowledge-based citizenship: A capitals system Perspective. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 6(2), 152-174. DOI: 10.1504/IJKBD.2015.071472.

Blanca, C. G. (2006). Univercities: Innovation and social capital in greater Manchester. In F. J. Carrillo (Ed), *Knowledge Cities: Approaches, Experiences and Perspectives*. Burlington: Butterworth-Heinemann, Elsevier.

Gonzalez, M., Alvarado, J., & Martinez, S. (2005). A compilation of resources on knowledge cities and knowledge-based development. *Journal of Knowledge Management*, 8(5), 107-127.

Hospers, G. J. (2003). Creative cities in Europe: urban competitiveness in the knowledge economy. *Intereconomics*, 38(5), 260-269.

Isin, N. F. & Nyers, P. (2014). *Routledge Handbook of Global Citizenship Studies*. Routledge International, New Jersey.

Longworth, N. (2003). *Lifelong Learning in Action: Transforming Education in the 21st Century*. London: Routledge.

Malakzadeh, A., Yigitcanlar, T., Bunker, J. M., & Dur, F. (2010). *Evaluation of accessibility for knowledge based cities. In:Proceedings of The 3rd Knowledge Cities World Summit: From Theory to Practice*. Melbourne Convention and Exhibition Centre, Melbourne, Vic.

Martinez, A. (2006). Knowledge Citizens: a Competence Profile, In F. J. Carrillo (Ed.). *Knowledge Cities: Approaches, Experiences and Perspectives*. Burlington, MA: Butterworth-Heinemann (Elsevier).

Metaxiotis, K., Carrillo, J. & Yigitcanlar, T. (Eds.) (2010). *Knowledge-based development for cities and societies: an integrated multi-level approach*. Hersey, PA: Information Science Reference.

Novakowski, N. (2010). Ottawa: the knowledge city and a labyrinth of obstacles. *GeoJournal*, 75, 553–565.

Penco, L. (2011). Large Cities, Intangible Consumption and Knowledge Production. *Symphonya. Emerging Issues in Management*(symphonya.unimib.it). 2, 34-47. DOI: 10.4468/2011.2.04penco.

Remy, R. C. (1980) . *Handbook of Basic Citizenship Competencies: Guidelines for Comparing Materials, Assessing Instruction and Setting Goals*. UK: Assn for Supervision & Curriculum.

Sarimin, M. & Yigitcanlar, T. (2012). Towards a comprehensive and integrated knowledge-based urban development model: Status quo and directions. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 3(2), 175-192.

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G. (2016). *IEA International Civic and Citizenship Education Study: Civic and Citizenship Framework*. Springer International Publishing.

Smith, H. A. & McKeen, D. (2003). *Instilling a knowledge-sharing culture*. Kingston: Queens University School of Business.

Sutton, M. (2008). Knowledge citizenship for active informed citizenship. South African Journal of *Information Management*, 10(4), 1-4.

Van Winden, W., Van Den Berg, L., Pol, P. (2007). European Cities in the Knowledge Economy: Towards a Typology. *Urban Stud*, 44(3), 525-549.

Yigitcanlar, T. (2010*) Knowledgebased development of cities: A myth or reality*? Proceedings of REvive MTY forum.